

Sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

Lausuntopyyntö VNS 1/2021 vp

Koulukuraattorit ry:n lausunto Valtionneuvoston koulutuspoliittisesta selonteosta

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Selonteossa esitetään kohti 2040-lukua ulottuva koulutuksen ja tutkimuksen tavoite-tila ja linjataan tarvittavat voimavarojen, rakenteiden ja ohjauksen muutokset, joilla vastataan ja vaikutetaan kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön muutostekijöihin ja luodaan merkityksellisen elämän edellytykset kaikille. On tärkeää, että selonteossa otetaan kantaa ja pyritään vaikuttamaan laaja-alaisesti kaikenikäisten oikeuteen oppia ja kasvaa sekä saada tarvitsemansa tuki ja ohjaus ja että ”laadukkaat varhaiskasvatus- ja koulutuspalvelut ovat saatavilla molemmilla kansalliskielillä ja kielivähemmistöjen erityistarpeet huomioidaan”. Tärkeää on myös maahanmuuttajataustaisten oppilaiden tai opiskelijoiden valmistavan opetuksen kehittäminen, jotta he saavuttavat vaadittavan osaamistason selviytyäkseen toisen asteen koulutuksen vaatimuksista. Tärkeää on myös se, että tavoitellaan kohti sitä, että ”osaavaa ja sitoutunutta opetus-, ohjaus ja muuta henkilöstöä on riittävästi kaikkialla Suomessa ja henkilöstö kehittää osaamistaan säännöllisesti”.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Tavoite: Sivistyksellisten oikeuksien ja lapsen oikeuksien toteutuminen sekä varhaiskasvatus-, esi- ja perusopetuspalveluiden yhdenvertaisuus, saatavuus ja laatu turvataan koko maassa.

Toimenpiteet: Asetetaan ja toteutetaan palveluiden laadun ja yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen järjestämiselle selkeät, velvoittavat laatutavoitteet ja niiden toteutumista kuvaavat indikaattorit. Laatutavoitteet määrittävät palveluiden tavoitetason yhdenvertaisesti kaikkialla Suomessa. Kehitetään avoimeen dataan perustuvaa tietopohjaa ja -järjestelmiä väestönmuutoksesta, palvelutarpeista ja palveluiden tasosta suhteessa valtakunnalliseen laatutasoon niin, että sekä kunnilla että valtiolla on käytössään yhteinen, luotettava ja ajantasainen päätöksenteossa hyödynnettävä tieto. Laatukriteerien valmistelussa huomioidaan kuntien erilaistuvat tilanteet sekä osallistetaan laajalti tutkijoita, opetuksen järjestäjiä ja sidosryhmiä.

Koulukuraattorit ry kannattaa laatutavoitteiden asettamista ja niiden tulisi koskea myös opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluja.

Tavoite: Varhaiskasvatukseen osallistumista lisätään, lasten ja nuorten hyvinvointia parannetaan, oppimistuloksia käännetään nousuun ja oppimiseroja kavennetaan.

Toimenpiteet: *Edistetään varhaiskasvatus- ja kouluyhteisöjen hyvinvointia ja osallisuutta sekä ehkäistään kiusaamista vakiinnuttamalla ennaltaehkäisevä poikkihallinnollinen ammatillisverkosto osaksi varhaiskasvatuksen ja koulujen toimintakulttuuria. Valmistellaan perusopetuslakiin muutos, jolla luodaan valtakunnallinen sitouttavan kouluyhteisötyön malli koulupudokkuuden ja koulupoissaolojen ennaltaehkäisemiseksi ja myönteisen, kouluun kiinnittymistä tukevan koulukulttuurin tukemiseksi. Työssä huomioidaan erityisesti kodin ja koulun yhteistyön kehittäminen.*

Selonteosta ei käy selville, mitä tarkoitetaan ennaltaehkäisevällä poikkihallinnollisella ammatillisverkostolla, keitä siihen kuuluu ja miten sen toiminta suhteutuu koulujen lakisääteiseen yhteisölliseen oppilashuoltoryhmään, jonka toiminta on jo monialaista ja poikkihallinnollista. Ennaltaehkäisevän poikkihallinnollisen ammatillisverkoston tehtävä näyttäytyy päällekkäisenä työnä yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän kanssa, jonka tehtävänä on juuri edistää varhaiskasvatus- ja kouluyhteisöjen hyvinvointia ja osallisuutta sekä ehkäistä kiusaamista.

Koulukuraattorit ry ei kannata selonteon esitystä, että perusopetuslakiin valmisteltaisiin muutos, jolla luodaan valtakunnallinen sitouttavan kouluyhteisötyön malli koulupudokkuuden ja koulupoissaolojen ennaltaehkäisemiseksi ja myönteisen, kouluun kiinnittymistä tukevan koulukulttuurin tukemiseksi. Tämäkin toiminta näyttäytyy päällekkäisenä työnä lakisääteisen yhteisöllisen oppilashuoltotyön ja myös kuraattorin tekemän lakisääteisen yksilökohtaisen oppilashuoltotyön kanssa. Koulupoissaoloihin ja kiusaamiseen liittyvien asioiden ennaltaehkäisy, selvittäminen ja hoitaminen kuuluvat kuraattorin perustehtäviin.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet ovat velvoittaneet kouluja jo vuodesta 2004 alkaen laatimaan suunnitelman koulupoissaolojen seuraamiseen, ilmoittamiseen ja puuttumiseen sekä laatimaan myös suunnitelman kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseen ja niihin puuttumiseen. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013, 13 §) velvoittaa laatimaan **koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman**, jossa opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan tulee laatia mm. poissaoloihin liittyvä suunnitelma sekä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusamiselta ja häirinnältä. Oppilashuoltosuunnitelmassa tulee myös kuvata yhteistyö koulun ulkopuolisten lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa yhteisöllisen oppilashuollon kehittämisessä. Suunnitelmassa tulee kuvata myös oppilaan ja huoltajan osallisuus yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Edellä mainitut suunnitelmat laaditaan myös toisen asteen koulutuksessa.

Kun oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ja oppilashuoltoa koskevat opetussuunnitelman perusteet velvoittavat lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen kouluyhteisössä, tuntuu kummalliselta, että tuota jo lakisääteistä työtä siirrettäisiin tehtäväksi perusopetuslain velvoittamana. On tärkeää, että lasten ja nuorten ongelmien ennaltaehkäisyyn ja hoitamiseen pyritään kehittämään tarpeen mukaan uusia toimintamalleja, mutta sen työn tulee tapahtua jo olemassa olevan lakisääteisen oppilashuoltopalveluja antavan henkilöstön ja koulun muiden aikuisten toimesta ja tarvittaessa yhteistyössä koulun ulkopuolisten yhteistyökumppaneiden kanssa. **Kouluissa pitää ensisijaisesti vahvistaa jo olemassa olevan lakisääteisen oppilashuoltohenkilöstön resurssit riittäviksi ja turvata heidän työskentelymahdollisuutensa sekä oikeutensa tehdä lakisääteisiä tehtäviään.**

Jo pidemmän aikaa on ollut huolta siitä, että kuraattoripalvelujen resurssivajeen vuoksi peruskouluihin ja toiselle asteelle on palkattu erilaisilla hankerahoilla muita henkilöitä (esim. kasvatusohjaaja, kouluvalmentaja, koulumentori, koulukoppari, koulukoutsi, koulusosionomi, oppilashuollon asiantuntija/erityisasiantuntija, oppilashuollon ohjaaja) paikkaamaan kuraattorin lakisääteisiä tehtäviä. Kyseisten henkilöiden tehtäväkuvaukset ovat usein epäselviä, mistä aiheutuu hankalia tilanteita yhteistyön tekemisessä. **Kouluihin ei pidä lisätä uusia työntekijöitä, joiden työ ei perustu lakisääteisyyteen.**

Sivistysvaliokunnan vuonna 2020 antaman mietinnön (SiVM 2/2020) mukaan erittäin oleellista on varmistaa, että palvelut oppilaiden tukemiseksi kohdennetaan oikein ja niihin turvataan riittävät resurssit siten, että mm. koulukuraattori- ja psykologipalveluja on riittävästi koko maan kattavasti, myös ruotsinkielisten palvelujen osalta. Samoin tärkeää on varmistaa, että palvelut ovat oppilaitoksissa, joissa tavoitetaan koko ikäluokka, ja että oppilas saa yksilöllisten tarpeidensa mukaisen tuen viipymättä.

*Toimenpiteet: Seurataan ja arvioidaan oppilas- ja opiskeluhuollon palvelujen toteutumista ja mitoituksen riittävyyttä ja tarvittaessa lisätään resursseja. Opiskeluhuollon ydin on toimia kiinteänä osana kouluyhteisöä. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko kouluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla ja nuorilla on lakisääteinen oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon. Monialainen yhteistyö on opiskeluhuollossa keskeistä. Lapsilla ja nuorilla tulee olla nopea pääsy palveluihin, jolloin koulun opiskeluhuoltotyössä voidaan keskittyä perustehtävään eli oppimisen, terveyden ja hyvinvoinnin **sekä osallisuuden** edistämiseen yhteisöllisenä työnä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki on eri hallinnonalojen toimintaa ja yhteistyötä ja monialaisuutta koordinoiva laki.*

Kuraattorien ja psykologien palvelujen mitoituksesta säätäminen ja mitoituksen riittävyyden arvioiminen on erittäin tärkeä tavoite.

Yllä olevaan toimenpiteet -kohtaan tulisi lisätä myös oppilaiden **osallisuuden** edistäminen oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoituksen (2 §) mukaisesti.

Selonteon mukaan vuoteen 2040 mennessä Lasten ja nuorten tuki- ja hyvinvointipalvelut toimivat ennaltaehkäisevästi ja reagoivat nopeasti nouseviin tarpeisiin. Tuntuu kummalliselta, että tuon tavoitteen toteutuminen on asetettu vasta noin 20 vuoden päähän, koska tuon tavoitteen pitäisi toteutua jo tänä päivänä oppilas- ja opiskelijahuoltolain (2013) sekä lastensuojelulain (2007) ja sosiaalihuoltolain (2014) mukaan. Jo vuoden 1973 Oppilashuoltokomitea asetti lähes 50 vuotta sitten oppilashuollon ensisijaiseksi tavoitteeksi ennaltaehkäisevän toiminnan.

Tavoitteen toteutumista auttaisi huomattavasti myös se, että **kuraattorit ja psykologit jatkaisivat edelleen hallinnollisesti opetustoimen organisaation työntekijöinä eivätkä siirtyisi sote-uudistuksessa esitettyihin hyvinvointialueiden organisaatioihin.** Työn johdon tulee olla siellä, missä työkin tehdään. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (7 §) mukaan opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluilla tarkoitetaan opiskeluhuollon kuraattorin ja psykologin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta. Tehtävä liittyy erittäin kiinteästi koulussa ja oppilaitoksissa tapahtuvaan toimintaan.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Tavoite: Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään toisen asteen koulutuksessa.

Toimenpiteet: *Turvataan kaikille toisen asteen opiskelijoille heidän tarpeisiinsa vastaavat opiskeluhuollon palvelut sekä mahdollisuus henkistä ja fyysistä hyvinvointia tukevaan toimintaan oppilaitosyhteisössä yhdenvertaisesti maan kaikissa osissa toimintatapoja ja tarvittaessa myös lainsäädäntöä ja rahoitusjärjestelmiä kehittämällä. Opiskelijoiden hyvinvointia vahvistetaan kehittämällä osallisuutta ja oppilaitosdemokratiatoimintaa sekä pilotoimalla ns. matalan kynnyksen toimintatapoja. Vahvistetaan erityisesti yhteisöllistä opiskeluhoitoa oppilaitoksissa.*

Edellä esitetystä toimenpidekohdasta ei käy selville, mitä lainsäädäntöä tulee kehittää. **Koulukuraattorit ry kannattaa, että lakisääteiset kuraattori- ja psykologipalvelut tulee turvata kaikille toisen asteen opiskelijoille yhdenvertaisesti maan kaikissa osissa.**

Toimenpiteet: *Lisätään maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden perustaitojen vahvistamisen ja kielitaidon kehittymisen tukea ammatillisessa koulutuksessa edistämällä opiskeluvaihtumisia tukevien opintojen käyttöä informaatio-ohjauksella sekä tarvittaessa myös rahoitusjärjestelmän kannustimia kehittämällä.*

Hienoa, että tähän kiinnitetään huomiota. Ilman oppimisvalmiuksia ja kielitaitoa opiskeltavan tutkinnon ammattisanaston oppiminen voi olla erittäin vaikeaa. Opiskelijan kielitaidon puute voi joillakin aloilla muodostua esteeksi päästä työharjoitteluun ja valmistumisen jälkeen työelämään. **Koulukuraattorit ry esittää, että ammattikoulutuksessa maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille tarjottavaa tukea kehitettäisiin siten, että heillä olisi heti opintojen alusta mahdollista saada myös ammattialaan liittyvää S2-opetusta erilaisissa oppimisympäristöissä (työsa-leissa, keittiössä jne.).**

Tavoite: Vaikuttavuutta ja saavutettavuutta toisen asteen koulutuksessa edistetään.

Toimenpiteet: *Laaditaan kansallinen oppimisympäristöjen digitalisointia ja digitaalisia oppimisratkaisuja koskeva strategia sekä sitä toteuttava toimenpideohjelma, johon sisältyy toimintakulttuurin ja pedagogisen kehittämisen osio. Rakennetaan ja otetaan käyttöön yhteistyössä korkeakoulujen, perusopetuksen ja keskeisten sidosryhmien kanssa koulutuksen digitaalinen palveluekosysteemi, jolla tuetaan oppimista, madalletaan koulutukseen osallistumisen kynnystä ja laajennetaan koulutukseen osallistumisen mahdollisuuksia sekä parannetaan koulutuksen saavutettavuutta. Digitaaliset palvelut kehitetään suomen ja ruotsin kielellä.*

Digitalisointi ei saisi johtaa siihen, että opiskelijoilta vaaditaan yhä enemmän itseohjautuvuutta. Hyvää on se, että oppimisympäristöjen digitalisointi mahdollistaa etäopiskelun ja tuo opinnot lähelle opiskelijaa. Lähiopetus on kuitenkin tärkeää sosiaalisten suhteiden ja ryhmässä toimimisen näkökulmasta.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Tavoite: Koulutus- ja osaamistasoa nostetaan.

Toimenpiteet: Vuonna 2030 vähintään 50 prosenttia nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon. Tavoitteen saavuttamiseksi aloittajien määrää korkeakoulutuksessa lisätään vuoteen 2030 saakka. Lisäaloituspaikat suunnataan painotetusti niille aloille ja alueille, joilla on koulutuskysyntää ja joilta työllistytään hyvin, kuitenkin huomioiden joustavuus suhteessa kysynnän ja työmarkkinoiden muutoksiin.

Suomen- ja ruotsinkielisen sosiaalityön riittävästä koulutuksesta tulee huolehtia yliopistoissa. Sosiaalityön osaamista tarvitaan ehdottomasti kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (7 § 2 mom.) mukaan jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava sellaisen opiskeluhuollon vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöstä annetun lain (817/2015) 7 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö eli sosiaalityöntekijä. Tällä hetkellä tämä tavoite ei toteudu kaikissa kouluissa ja oppilaitoksissa.

Koulukuraattorit ry esittää, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain velvoite opiskeluhuollon vastaavan kuraattorin eli sosiaalityöntekijän palvelusta kaikissa kouluissa ja oppilaitoksissa toteutuu jatkossa.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Opettajien ja sekä muun kasvatus- ja opetusalanhenkilöstön saatavuus ja osaaminen turvataan

Tavoite: Ammattitaitoisten opettajien ja muun henkilöstön saatavuus turvataan.

Toimenpiteet: Ennakoidaan opettajien, varhaiskasvatuksen henkilöstön ja opetus-toimessa tarvittavan ohjaus-, tuki- ja oppilashuollon henkilöstön tarve systemaattisella ja selkeällä toimintamallilla, huomioiden molemmat kansalliskielet.

On tärkeää, että opiskeluhuollon kuraattoreille ja psykologeille on päätetty antaa sitovat henkilöstömitoitukset. **Koulukuraattorit ry esittää henkilöstömitoitussuositukseksi korkeintaan 500 oppilasta tai opiskelijaa/vastaava kuraattori/kuraattori painokertoimineen (esim. erityisen tuen oppilaat, erityisluokat, maahanmuuttajataustaiset oppilaat, alueen sosioekonomiset olosuhteet, alueen työttömyysaste, vuokrapainotteisuus) ja korkeintaan kolme toimipistettä/vastaava kuraattori/kuraattori.**

Selonteon mukaan *lapsen, nuoren ja aikuisen oikeus osaavan, kelpoisuusvaatimukset täyttävän ja osaamistaan uudistavan opettajan opetukseen ja muun henkilöstön ohjaukseen on turvattava myös muuttuvissa toimintaympäristöissä.* Kuraattorien kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että opiskeluhuollon **kuraattorin kelpoisuus (OHL 7 § 2 mom.) tulisi muuttaa mahdollisimman pian vastaamaan sosiaalihuollon ammattihenkilöiden pätevyyttä.** Kuraattorien palvelujen laadun suhteen oppilaat ja opiskelijat ovat todella eriarvoisessa asemassa, koska 1.1.2017 voimaan tullut kuraattorin kelpoisuuden muutos mahdollistaa valita kuraattoriksi sosiaalityöntekijän ja sosionomin koulutuksen saaneiden lisäksi muillakin koulutuksilla, jotka eivät tuota sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön pätevyyttä. **Koulukuraattorit ry esittää myös, että kuraattorin ja vastaavan kuraattorin nimikkeiden käyttöä ja toimivuutta tarkasteltaisiin tarkemmin jatkossa.**

Opettajankoulutusta ja kasvatus- ja opetusalan henkilöstön osaamista kehitetään systemaattisesti yhteistyössä ja tutkimusperusteisesti

Tavoite: Kasvatus- ja opetusalan koulutuksia sekä henkilöstön osaamista kehitetään

Toimenpiteet: *Opetus- ja kasvatusalan henkilöstön koulutuksissa vastataan tulevaisuuden osaamistarpeisiin. Henkilöstön erityispedagogiseen, ohjaus- ja johtamisosaamiseen sekä kestävään kehitykseen, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen, kieli- ja kulttuuritietoiseen kasvatukseen ja opetukseen sekä digitalisaatioon ja digitaalisiin oppimisympäristöihin liittyvää osaamista vahvistetaan. Huolehditaan henkilöstön peruskoulutuksen ja sen jälkeisen koulutuksen jatkumon systemaattisesta kehittämisestä.*

Opettajien peruskoulutuksessa tulisi panostaa enemmän siihen, mitä lakisääteinen opiskeluhoito tarkoittaa. Peruskouluihin tulee vastavalmistuneita opettajia, joilla on hyvin vajavaiset tiedot oppilas- ja opiskelijahuoltolaista sekä myös erityisopetuksesta ja neuropsykiatrisista häiriöistä.

Koulutuspoliittisen selonteon rakenteesta

Eri asioiden yhdenvertaisuuden kuvaamisen ja loogisuuden näkökulmasta voisi olla perusteltua, että kohta 3.13 Saamenkielinen koulutus kuvattaisiin kohdan 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet jälkeen.

Yhdenvertaisuuden ja luettavuuden näkökulmasta olisi tärkeää kuvata tarkemmat tavoitteet ja toimenpiteet myös kodissa 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut, 3.12. Vammaisten ihmisten oppiminen ja 3.13 Saamenkielinen koulutus.

Mira Kumpula
Puheenjohtaja
Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf

Satu Jokelainen
Varapuheenjohtaja
Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf